

Les Confraries de Llibreters i d'Impressors

per
Enric Mirambell i Belloc

Els professionals del llibre que treballaven a la ciutat de Girona s'agruparen en dues Confraries: la de llibreters i sombrerers, des de les darrerries del segle XVI fins a mitjan segle XVIII, i la d'estampers i llibreters que substituirà l'anterior.

Eren tan pocs els llibreters gironins que per poder agremiar-se es veieren obligats a reunir-se amb els professionals d'un altre ram que ben poc s'assemblava amb el seu. Tot i així llibreters i sombrerers integraren una de les confraries més reduïdes pel nombre dels seus components. Això fou causa de moltes dificultats que s'anaren presentant en la vida corporativa, dificultats que sovint foren d'ordre econòmic, per la migradesa dels ingressos provinents de les quotes dels agremiats.

Les fonts documentals per a l'estudi d'aquestes associacions gremials les he trobades a l'Arxiu Històric Municipal i a l'Arxiu Històric Provincial. L'Arxiu diocesà, que té documentació de moltes altres confraries i gremis, no ens proporciona cap referència a dites corporacions de llibreters, ni tampoc a la d'impressors.

No he pogut trobar la notícia de la fundació de la confraria de llibreters i sombrerers, ni tampoc el reglament pel qual es regia. Tan sols he pogut veure algunes ordinacions particulars, sobre detalls de la vida de la confraria, ordinacions que en diverses ocasions aprovaven els Jurats de la ciutat.

Tenim referència que, el 21 de maig del 1576, els Jurats aprovaren les ordinacions generals de la Confraria; però ni en el Manual d'acords d'aquell any, ni en els dels anys pròxims no hi hem pogut veure el text de dit instrument jurídic.

La Confraria de Llibreters i sombrerers tingué per patrona la Verge del Roser, i la seva seu fou la capella de dita advocació a l'església del convent de predicadors.

A partir de l'any 1585 figuren en els Manuals d'Acords del Municipi les actes d'extracció de càrrecs de la Confraria. A la reunió de dit any 1585 hi assistiren tres llibreters: Arnau Garrich, Miquel Despí i Pere Gelabert (1). Arnau Garrich fou un professional destacat, puix que a més de llibreter el podem considerar també com a editor, ja que promogué l'edició de diverses obres que s'estamparen en tallers de Barcelona. A començaments del segle següent, el seu fill Gaspar, que el seguí en l'ofici, establí una de les primeres impremtes gironines.

Un altre dels esmentats llibreters, en Miquel Despí, formà part del Consell de la ciutat, i en condició de tal s'integrà en una comissió que la

(1) Arxiu Municipal de Girona. Manual d'Acords de 1585 (20 d'abril).

JARDIN DE MARIA, PLANTADO EN EL PRINCIPADO DE CATALUÑA.

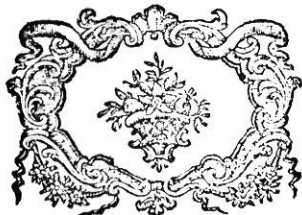
ENRIQUECIDO CON MUCHAS IMAGENES DE esta Celestial Señora; que como Plantas Divinas descubrió en él milagrotamente el Cielo, y adornado con tanta muchedumbre de Templos, y Capillas dedicadas à su Santísimo Nombre, que son entre todas mil treinta y tres.

AÑÁDESE UN TRATADO EN QUE SE DA NOTICIA DE algunas Iglesias Principales, que hay en la Cristiandad, y particularmente fuera del Principado de Cataluña, dedicadas à esta Señora.

COMPUESTO POR EL R. P. Fr. NARCISO CAMÓS DE LA Sagrada Orden de Predicadores, hijo de esta muy Noble, Antigua, y Leal Ciudad de Gerona.

O B R A

MUY UTIL A TODA CLASSE DE PERSONAS, QUE CIERTO es cosa de grande Confuelo, y alivio para sus Moradores, y edificacion para los demás.

CON LICENCIA, En Gerona; Por JOSEPH BRÓ, Impresor

Portada de l'obra de N. Camós, Jardín de María..., editada per Josep Bro.

ciutat envià a l'inquisidor Blanco per discutir l'afer del seient que dit personatge pretenia tenir reservat al presbiteri de la Col·legiata de Sant Feliu. Pretensió a què s'oposava el municipi gironí.

L'any 1589 els Jurats de la ciutat aproven unes ordinacions que fan referència al nomenament i atribucions del Clavari de la Confraria.

El mateix any 1589 apareix un nou membre del gremi, en Francesc Prexach (3).

L'any 1595 els Jurats de la ciutat prenen diversos acords que pertocquen la vida de la Confraria. Un d'ells afecta el nomenament de preposít. Totes les confraries tenien un «praepositus major» i un «praepositus minor». En atenció al reduït nombre dels agremiats, la Confraria de Llibreters tingué un sol preposít. En aquella data eren només vuit, dels quals cinc sombrerers i tres llibreters.

Una altra disposició afecta l'economia de la societat, precària, com és de suposar. Queda autoritzada la Confraria a rebre 10 lliures dels qui s'examinaven per ingressar-hi; en lloc de les 5 que es venin cobrant fins aquell moment i que era la quantitat que percebien les restants corporacions. Aquesta mesura no afectava els fills dels confreres, els quals continuarien pagant les cinc lliures de costum. La quantitat de 10 lliures era la que també es pagava per ingressar a les Confraries de Barcelona i Vic.

De totes maneres, l'augment de l'esmentada taxa no degué beneficiar excessivament l'economia de la corporació, ja que els ingressos de nous agremiats eren molt escassos, i encara la major part eren fills d'agremiats, i per tant no afectats per l'augment de la taxa.

La mateixa estretesa econòmica es manifestà en el moment de plantejar-se la necessitat de confeccionar la bandera de la corporació. Totes les associacions tenien la seva bandera que era portada en els actes públics a què els agremiats participaven corporativament. La Confraria de Llibreters i Sombrerers no tenia possibilitats econòmiques per pagar la confecció de la seva bandera. Però era necessari tenir l'ensenyà. Dos agremiats solucionaren la dificultat fent un préstec, que serà pagat per tots els associats amb una aportació de sis diners setmanals, a més de la quota corresponent, fins que els fiadors s'haguessin rescabalat dels que havien pagat.

En dit any 1595 hi ha un nou llibreter, en Bernat Domingo. Però ja no hi figuren en Gelabert i en Despí (4).

A l'any següent ja estava feta la bandera, i a l'acte d'extracció de càrrecs que se celebrava anyalment, se n'hagué d'extreure un de nou, el de portabandera. Si el que fos designat no podia acomplir la comesa, per causa justificada, el substituïria el confrare més modern. En tot cas el portabandera podia delegar en un fill seu. El que sense motiu justificat deixés de complir aquesta obligació seria penyorat amb una multa de 25 rals (5).

La documentació consultada ens mostra la vida monotona de la confraria en el transcurs de tot el segle XVII. Les reglamentàries reunions, l'elecció de càrrecs, l'assistència corporativa a les manifestacions ciutadanes, especialment a les processons que se celebraven assíduament.

De vegades veiem canviar el nom d'algun confrare, el fill hereta el lloc del seu pare, o un nou professional, sense antecedents familiars en la professió, apareix en la vida gironina.

(2) Arxiu Municipal de Girona. Manual d'Acords de 1589 (24 d'abril).

(3) Arxiu Municipal de Girona. Manual d'Acords de 1590 (30 d'abril).

(4) Arxiu Municipal de Girona. Manual d'Acords de 1595, fols. 51-53.

(5) Arxiu Municipal de Girona. Manual d'Acords de 1596, fol. 46.

Llibreters del segle XVII són Gaspar Garrich, que substitueix el seu pare, Arnau, Rafael Pou, Esteve Corominas, Joan Pi, Raimon Martí, més tard vindrà en Narcís Vahí, i després en Francesc Subirà.

Uns pocs esdeveniments trenquen la monotonia de la vida d'aquell gremi minoritari. Una qüestió que planteja en Gaspar Garrich; una baralla amb l'Ajuntament i l'examen d'un nou agremiat.

El 26 d'abril de l'any 1617 es reuneixen els membres de la Confraria a la capella de Sant Miquel de la casa de la ciutat i acorden alliberar Gaspar Garrich de l'obligació d'ocupar els càrrecs de la Confraria pels quals pogués ser elegit. Aquest afranquiment d'obligacions costarà a Garrich cinc lliures que ha pagat ja a la Confraria. Queda, emperò, amb la llibertat d'ocupar els càrrecs pels quals pugui ser elegit, sempre que aquesta sigui la seva voluntat. En el cas que per part dels Jurats o dels paborde de la Confraria se l'obligués a ocupar algun càrrec, se li hauran de restituir les cinc lliures que ha pagat.

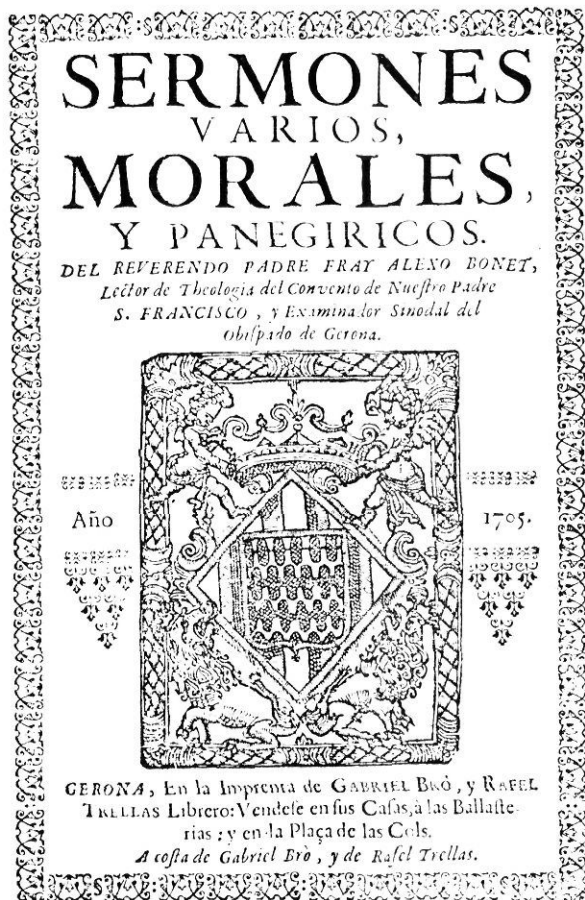
No s'explica la causa d'aquest conveni entre Garrich i la Confraria; però molt bé el podríem atribuir al fet que dit llibreter per aquells dies començava a exercir també com a impressor, i o bé perquè tingués majors ocupacions o per considerar-se de més alta categoria que els simples llibreters, volgués alliberar-se de les càrregues gremials. L'afranquiment no afectava l'obligació d'assistir a les reunions i actes que obligaven a tots els associats (6).

La qüestió plantejada entre la Confraria i el municipi tingué per causa el poc respecte al privilegi que tenien els cofreres per a la venda dels objectes que els hi eren propis. Es veu que algun intrús s'interferí en les funcions pròpies de l'ofici dels agremiats, sense haver passat l'examen corresponent, i per tant sense pertànyer a la Confraria.

A criteri del preposít del gremi, els Jurats de la ciutat no defensaren prou efectivament els drets dels professionals. Això provocà una conversa violenta entre el preposít, Rafael Pou i els Jurats, que foren durament interpellats pel representant dels llibreters. La reacció dels Jurats fou la d'empresonar el llibreter, per tracte desconsiderat i injuriós vers l'autoritat.

El llibreter Pou, escriu, des de la presó, una carta molt respectuosa als Jurats, excusant la violència de la seva interpellació, justificant-la amb el zel que té en la defensa dels drets professionals dels agremiats.

(6) Arxiu Històric Provincial de Girona. Manual del notari Rafael Albert (menor). Notaria 10, vol. núm. 424.

Portada d'una de les primeres edicions sortides dels tallers Bro.

El mateix dia en què els Jurats reberen la carta ordenaren un pregó recordant els privilegis que té la Confraria, d'acord amb el qual ningú no pot vendre llibres, sombreros ni barrets, sense haver passat l'examen corresponent (7).

Un examen per ingressar com a confrare és el de Joan Pi, examen realitzat el 2 de desembre del 1665. Segons l'acta, el dit Joan Pi era fill de Josep Pi. Per altres notícies que tenim dels llibreters d'aquell moment, sembla que hi pot haver una confusió de noms, i que tal vegada el pare del que s'examina, no sigui Josep, sinó Joan. En aquest cas es tractaria del gendre del conegut impressor i llibreter Gaspar Garrich.

Per a l'acte de l'examen la Confraria es reuneix en el domicili del preposít, que ho era en aquell moment el sombrero Benet Boixa. Hi són

(7) Arxiu Municipal de Girona. Manual d'Acords de l'any 1638, fols. 45 i 46.

TRATADO DEL ORIGEN, Y ARTE DE ESCRIBIR BIEN: ILUSTRADO

CON VEINTE Y CINCO LAMINAS.

OBRA UTILISIMA

PARA QUE

ASI MAESTROS, COMO DISCIPULOS,
Y QUANTOS SE HALLAREN ESTUDIOSOS DE ESCRIBIR BIEN,
puedan con facilidad aprender todas las formas de Letras, que
usamos en España, así modernas, como antiguas: Griegas, Hebreas,
Syriacas, Caldeas, Samaritanas, Arabes, &c.

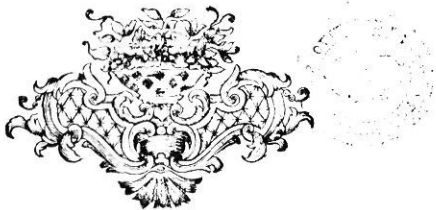
DEDICASE

AL REY NUESTRO SEÑOR
DON CARLOS TERCERO,

(QUE DIOS GUARDE.)

SU AUTOR

EL R. P. Fr. LUIS DE OLOT BIBLIOTECARIO DEL REAL
Convento de Santa Madrona de PP. Capuchinos de Barcelona.

CON LICENCIA DE LOS SUPERIORES.

GIRONA: En la Imprenta de NARCISO OLIVA, Librero, á la Plaza de las Coles.
A costa de Francisco Basols, y Bastóns, Hermana del Autor.

Portada de l'edició de Narcís Oliva del tractat de
Caligrafia de Fra Lluís d'Olot.

presentats els llibreters Rafael Pou, Esteve Pi i Josep Corominas. L'aspirant a llibreter va comparèixer i presentà els llibres que havia confeccionat, tal com li havia estat encarregat. Examinats els treballs, els consideraren correctes i d'acord amb el que s'acostumava exigir. Com a conseqüència declararen a Joan Pi hàbil i idoni per exercir l'ofici. Aquesta prova ens demostra que l'ofici de llibreter no consistia tan solament a vendre llibres, sinó també a confeccionar-los i relligar-los; no sempre a imprimir-los, puix que si bé algunes vegades l'ofici de llibreter i el d'impressor coincideixen en una mateixa persona, no es dona sempre aquest cas.

Joan Pi és admès a la Confraria a la qual paga dues lliures i 10 sous i a més entrega una atxa de cera. Es compromet a complir els estatuts, presents o futurs, de la Confraria i a contribuir proporcionalment a les talles que s'imposin (8).

Correspon a l'any 1745 l'última notícia que trobem referent a aquesta Confraria. Aquest mateix any en un repartiment de contribució industrial aporta la quantitat de dues lliures. Es l'associació gremial que tributa una quantitat inferior.

No he trobat cap testimoni documental sobre la fi d'aquesta Confraria de llibreters. Es de suposar que té alguna relació amb això la creació de la nova Confraria d'impressors, el naixement de la qual tampoc no trobo documentat. Però, l'any 1749, ja existeix dita Confraria d'impressors, establerta, sota l'advocació de Sant Jeroni, a l'església del convent de Sant Agustí.

El 19 de gener de 1749, Josep Bro, membre d'una família d'impressors gironins, es presenta per ser examinat, davant un tribunal format pels tres impressors que en aquell moment tenien establiment a la ciutat. Els mostra un llibre en quart titulat **Vida de San Francisco de Sales**, que havia estat compost, imprès i relligat per l'aspirant (9). Passada la prova és admès a la Confraria.

Des de l'any 1766 trobem abundant documentació referent a la vida ordinària de la Confraria, que es reuneix periòdicament per tal d'eleger el prohoms, com també el Síndic que haurà de participar en les eleccions de diputats. Tots els confreres anaven ocupant alternativament aquests càrrecs (10).

L'any 1775 es plantejà una qüestió entre les famílies Bro i Oliva. Durant tot el segle XVIII aquestes dues famílies foren les úniques que a Girona tingueren oberts establiments d'impremta, que regentaren diversos membres de les mateixes, succeint-se de pares a fills; mentre la família Bro s'extinguí dintre la mateixa centúria, la dels Oliva va continuar fins a mitjan segle XIX.

Es natural que entre ells s'establís una competència, pròpia entre artesans i comerciants de la mateixa ciutat.

El fet és que el 24 d'abril es reuneix el ple de la Confraria, per atendre una petició de Francesc Bro. En aquell moment la totalitat dels mestres estampers a Girona, eren: Narcís Oliva, que aquell any era prohoms de la Confraria, Anton Oliva, Miquel Bro i Josep Bro. Francesc Bro, fill de Miquel, demana que se l'admeti com a mestre impressor. El prohoms, que com acabem de notar ho era en Narcís Oliva, li respon que abans ho han sollicitat el seu propi fill Vicenç, i també Antoni Oliva, nét del també impressor, allí present, Antoni Oliva.

(8) Arxiu Històric Provincial de Girona. Manual del notari Pere Garriga.

(9) Arxiu Històric Provincial de Girona. Manual del notari Gisleno Martorell, any 1749, fol. 62 v.º.

(10) Arxiu Històric Provincial. Manual del notari Francisco Casanovas i Garriga.

Miquel Bro, pare de l'aspirant, intervé manifestant que les peticions d'admissió de nous agremiats s'han de fer davant el ple de la Confraria, i no personalment al prohóm. En virtut d'aquesta condició, establerta a l'article quart dels estatuts de la Confraria, les sollicituds fetes pels joves Vicenç i Antoni Oliva no s'han de considerar vàlides, i en cas que les formulin en deguda forma, s'hauran de considerar posteriors a la feta per Francesc Bro.

Narcís Oliva respon que les peticions dels seus familiars es feren en la forma acostumada a la Confraria. Es veu que normalment no es devia mirar prim en les fórmules protocolàries; però en aquest cas la competència s'imposava i calia afinar més el procediment.

Miquel Bro insisteix que la petició dels joves Oliva no era feta en la forma reglamentària i que per tant no es podia considerar vàlida. Fins aquí el que es pot llegir en el document notarial (11). El que podem suposar, i no consta escrit, és la discussió que continuà entre els Bro i els Oliva, que estaven empatats, dos a dos i que acabà en una solució de compromís, que no s'assolirà aleshores, sinó fins al cap de quatre anys i un dia.

Efectivament, el dia 25 d'abril de 1779 es reuneix la Confraria per procedir a l'examen dels tres joves aspirants a mestre impressor. L'exa-

men consisteix en la presentació d'un llibre compost, estampat i relligat per cada un dels examinats. Tots tres són considerats aptes i se'ls admet a la Confraria, amb igualtat de condicions, sense preferència de l'un sobre l'altre. L'acte se celebra a casa del notari Francesc Casanovas i Garriga, situada al carrer que va de la Cort Reial a la Plaça de l'Oli. Intervenen el paborde de la Confraria, Narcís Oliva, i els mestres impressors Anton Oliva i Josep Bro. Miquel Bro ja havia mort. Els tres nous confreres seran obligats a ocupar el càrrec d'andador de la Confraria fins que ingressi un nou associat. Ho faran alternativament per anys, seguint el següent ordre: Anton Oliva, Francesc Bro, Vicenç Oliva. També fan lliurament, cada un d'ells, de dues lliures deu sous i una atxa de cera blanca de sis lliures de pes (12).

En aquell moment la Confraria tingué el màxim nombre d'associats, sis; però el nombre de tallers era de quatre, regentats per Narcís Oliva, Anton Oliva, Josep Bro i Francesc Bro.

Tot això és el que la documentació examina- da ens permet de conèixer de les Confraries de Llibreters i Sombrerers, sota l'advocació de la Verge del Roser, establerta al convent de predicadors, i la de Llibreters i Impressors, sota l'advocació de Sant Jeroni, establerta al convent de Sant Agustí.

*Narcís Oliva Paborde. — Anton Oliva.
 Joseph Bro — Anton Oliva
 Joan^{co} Bro y Sala — Vicenç Oliva, y Felip*

Firmes dels sis mestres impressors al peu de l'acta notarial de 25 d'abril de 1779.

(11) Arxiu Històric Provincial de Girona. Manual del notari Francisco Casanovas i Garriga.

(12) Arxiu Històric Provincial de Girona. Manual del notari Francisco Casanovas i Garriga, de l'any 1779 (1), fol. 836.